

تعریف جملات بلاغی: جملات صحیحی که از الگوی نوشتار معیار پیروی نکنند.

حذف نهاد باعث تغییر نوع ساختار جمله از عادی به بلاغی نمی شود. جملات زیر هر دو مطابق نوشتار معیار یا شیوه عادی هستند. او غذا را خورد - غذا را خورد.

اگر منادا در ابتدای جمله ذکر نشود شیوه بلاغی است: هر چند منادا جمله مستقلی است ولی اگر در اول جمله مربوطش ذکر نشود شیوه بلاغی محسوب می شود.

تا تو چگونه باشی ای دل: بلاغی

آمدن یک فعل در آغاز جمله دلیل شیوه بلاغی نیست: ممکن است این فعل فریبده سر جای خودش باشد و فقط نهاد جمله محذوف باشد مثلاً وقتی شاعر می گوید بنشین و دمی به شادمانی گذران - شیوه بیان جمله عادی است.

جابجایی ضمیر پیوسته در شیوه بلاغی: مثلاً حافظ به جای آنکه بگوید: «عشق به فریادت رسد» گفته است: «عشقت رسد به فریاد»

جدایی اجزای کلمات غیر ساده در شیوه بلاغی: مثلاً واژه «گفت و گو» در بیت زیر تو را که این همه گفت است و گوی بر درمی / چگونه از تو توقع کند کسی کرمی.

واج و هجا (مطابق با درس ۶ فارسی ۲)

انواع واج: صامت (بی صدا) مصوت (با صدا)

وجه تسمیه صامت و مصوت: صامت بدون مصوت به تلفظ در نمی آید. هر مصوت باریگر صامت قبل از خود یا صامت ساکن بعد از خود می باشد.

بهترین راه برای اثبات وجود یک واج: پیدا کردن جفت واژه هایی است که فقط در یک واج اختلاف دارند مثلاً دو واژه کام و گم در دو واج اختلاف دارند و بنابراین برای اثبات هیچ واجی مناسب نیست اما واژه های کام و گام تنها در صامت ک و گ با یکدیگر اختلاف دارند و تفاوت معنایی این دو واژه نیز بر سر همین دو واج است.

بهترین راه برای شمردن تعداد مصوت ها: در شمردن هجاهاست چون تعداد هجاها با مصوت ها برابر است.

تعریف هجا: کتاب درسی تعریف خوبی از هجا نکرده است. تعریف کتاب: مقدار آوایی که دهان با یک بار باز شدن آن را ادا می کند. بسیاری از کلمات چند هجایی را میتوان با یک بار باز شدن دهان ادا نمود مانند «شنیده اند»

تعریف علمی تر هجا یا بخش: یک واحد گفتار است که با هر ضربه هوای ریه به بیرون پرتاب می شود.

مصوت همیشه دومین واج هجاست: مثلاً ی در «یادنامه» که اولین واج هجاست مصوت نیست چون صدای «ی» میدهد نه صدای «ای». بنابراین صامت است نه مصوت.

دلیل نوشتن همزه در ابتدای واژگانی که با مصوت شروع می شوند: /ء/ /و/ برای درک بهتر این نکته می توانید فرض کنید که واژه آبادان به شکل عبادان نوشته می شد. حال تلفظ دو واژه عبادان و آبادان را با هم مقایسه کنید. می بینید که تلفظ این دو واژه برای فارسی زبانان تفاوتی ندارد بنابراین هنگام واج نگاری واژه آبادان را به صورت زیرمی نویسیم تا هم مطابق تلفظ واج نگاری کرده باشیم و هم قاعده حضور مصوت در مقام دوم هر هجا حفظ شود: /ء/ /و/ /ب/ /د/ /ن/ /ان/

هجاهایی که به ظاهر با مصوت شروع می شوند در حقیقت صامت همزه در آغاز آنهاست که نوشته نمی شود ولی تلفظ می شود و در واج شماری باید آن را به حساب آورد.

هیچ گاه دو مصوت پشت سر هم نمی آید.

واج نگاری و هجانویسی واژه های دارای همزه آغازین: در کنکور همان تلفظ کتابی و رسمی (بدون حذف همزه) ملاک قرار می گیرد: بهجت انگیز: به / جت / ٔن / گیز

هجابندی واژه های مانند نیاز، بیابان، سیاست، و ... : چنین کلماتی دو نوع هجابندی دارند که به لحاظ تعداد هجا و واج تفاوتی ایجاد نمی کند.

الف: ن + یاز ب: نی + یاز

واج نگاری واو عطفی و ربطی در کنکور به صورت و نه به صورت ُ: خاموش و پرمهتابی = خ / م / و / ش / او / ٔپ / ٔر / ام / ٔه / ات / ب / ای

البته واو وندی فقط به صورت ُ واج نویسی می شود چون تلفظ آن فقط به همین صورت است: جست و جو

هجابندی واژه های دو تلفظی: در کنکور شکل حرکت دار ملاک است: مهربان نه مهربان = مه / ر / بان : سه هجا

در هجابندی صورت ملفوظ ملاک است نه مکتوب: خانه = خا + ن | تو = ت

دو صامت در آغاز هجا کنار هم قرار نمی گیرند: ص + ص + م ... = چینی موردی نداریم.

تعداد واج های تمام هجاهای زبان فارسی: حداقل دو واج و حداکثر ۴ واج داریم. البته چند کلمه دخیل داریم که هجای پنج واجی هستند: تمبر، لوستر.

ولی با تغییر مختصری به هجاهای فارسی نزدیک شده اند.

واج شماری تنوین: تنوین به صورت َن ِن ُ ن واج نویسی می شود.

واج شماری پسوند ٔه و ٔت: شکوائیه: ش / ٔ / ک / او / ای / (صامت) (مصوت) / ای / (صامت) / ای / (صامت) / ٔ /

بیانیه: ب / ٔ / ای / ای / ن / ای / ای / ای / ٔ /

ماهیت: م / ای / ای / ای / ای / ای / ٔ / ات

شخصیت: ش / ٔ / ا / خ / ص / ای / ای / ای / ای / ٔ / ات

کمیت: ک / ٔ / ام / ام / ای / ای / ای / ای / ٔ / ات

واج نگاری ه ملفوظ و ه ناملفوظ:

ه ملفوظ = صامت است = زره - توجه - شبیه - فقیه - نه - خواه: خ / ای / ه

ه ناملفوظ = مصوت است = مدرسه - شنبه - اراده - خانه: خ / ای / ن / ٔ /

واج شماری مصوت ترکیبی یا مصوت مرکب: ُ و ٔ / ای / در گذشته مصوت ترکیبی به حساب می آمدند امروزه نشانه دو واج هستند یعنی یک مصوت کوتاه و یک صامت

اوج = ٔ / او / ج پی = پ / ٔ / ای

تعداد صامت ها همیشه بیشتر از تعداد مصوت هاست.

شیوه واج نگاری: هجا به هجاست.

طرز تشخیص صامت و مصوت بودن ه پایانی:

۱. آوردن صفت یا مضاف الیه بعد از کلمه مورد نظر:

گره کور = گرج کور = ه صامت

موزه فرش = موزح فرش (غلط) = ه مصوت (موزه ی فرش)

اگر صدای ح بدهد صامت است

۲. آوردن ی نکره:

گره = گرهی (ه صامت) خانه = خانهی (غلط) (مصوت)

نمونه واج شماری واژه های دشوار:

ایران = ا / ی / ا / ا / ن - این = ا / ی / ن

لآلی = ل / ا / ل / ل / ی

قرآن = ق / ا / ا / ا / ن

ائتلاف = ا / ا / ت / ا / ل / ا / ف

موانست = م / ا / ا / ن / ا / س / ا / ت

متاکلی: م / ا / ت / ا / ل / ا / ل / ا / ا

واج نگاری ترکیبات عربی ال دار: به صورت ملفوظشان واج شماری می شوند:

بیت المقدس = ب / ا / ی / ا / ت / ا / ل / م / ا / ق / ا / د / ا / د / ا / س

اگر بعد از (ال) مشدد باشد، (ال) در شمارش واج ها به حساب نمی آید: سیدالشهدا - جامع التمثیل

در واج نگاری از گذاشتن کسره فراموش نکنید: ادای دین (منظور از کسره نقش نمای اضافه است).

در واج نگاری ابتدا هجانگاری می کنیم: چون همزه آغازین هجاهایی که در وسط واژه ها به کار می روند از قلم نیفتد:

بهبخت انگیز = ب / ا / ه / ا / ج / ا / ت / ا / ا / ن / ا / گ / ا / ی / از

در واج شناسی ملاک تلفظ رسمی است نه رایج: خاورمیانه - ناصر خسرو

همیشه خواندن نقش نما تلفظ واژه را رسمی تر می کند تا خواندن آن:

آبروی - رئیس جمهور - خاورمیانه

واج نویسی واژه های دارای فرایند واجی: غیر از فرایند افزایش بقیه فرایندها در نظر گرفته نمی شود:

زنبور = ز / ا / ن / ب / ا / و / ا / ر

دست بند = د / ا / س / ا / ت / ب / ا / ن / ا / د

بیابان = ب / ا / ی / ا / ب / ا / ن

تلفظ سه هجایی از دو هجایی واژه های دوگانه صحیح تر است: چون راحت تر تلفظ می شود. جریان بهتر از جریان است.